

ORTAOKULLARDA DİN EĞİTİMİ¹

Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

GİRİŞ

Cumhuriyetten önce din eğitimi camiler, medreseler, tekkeler, enderun, sıbyan mektepleri, rüştiye, idadi ve sultaniler gibi çeşitli öğretim kurumlarında yapılırdı. Günümüz Türkiye'sinde yaygın din eğitimi Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve sosyal gruplar ile STK'lar tarafından; okullardaki örgün din öğretimi de genel ve mesleki din eğitimi şeklinde yapılmaktadır. Genel din öğretimi şeklinde, ilk ve orta dereceli okullarda zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri; seçmeli Kur'an, Temel Dinî Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri yer almaktadır. Mesleki din öğretimi ise imam hatip okulları ve ilahiyat fakültelerinde yapılmaktadır.

Bu makalede ortaokuldaki din dersleri tanıtılacaktır.

DİN EĞİTİMİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Din eğitimi ve öğretimi ile ilgili yasalar şunlardır.

1. 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. maddesi

"Maarif Vekâleti, yüksek dinîyat mütehassısları yetiştirmek üzere Darü'l Fünun'da bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet, hitabet gibi hidemat-ı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de aynı mektepler küşad edecektir."

2. 1982 Anayasasının 24. Maddesi:

"...Din ve Ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır."

3. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 12. Maddesi: "Türk Milli Eğitiminde laiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilkokul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır."

4. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 32. Maddesi: "İmam-Hatip Liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi

---

¹ 08.01.2015'de İstanbul'da MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi ve Fazilet Eğitim Kurumları tarafından düzenlenen II. Temel Eğitim Sempozyumu (Ortaokul Sorunları)'nda , "Ortaokulda Din Eğitimi" başlıklı bildiri.

² www.mehmetzekiaydin.com Email:mehmetzekiaydin@gmail.com

içinde, hem mesleğe, hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır."

DİN DERSLERİNİN TARİHİ VE TEORİSİ

Ülkemizde okullarda din dersleri 1926-1935 yılları arasında seçmeli olarak okutulurken; 1935-49 yılları arası yer almamış, hatta din eğitiminin yasak olduğu yıllar olarak eğitim tarihimizde yer almıştır.

1949 yılından itibaren tekrar okullarda din dersi yer almaya başlamıştır. 1949'da ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında haftada ikişer saat sınıf geçmeye etki etmeyen din bilgisi dersi, 1950 yılında ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında birer saate indirilmiş ve sınıf geçmeye etki eden bir ders haline getirilmiştir.

1953'de ilköğretmen okullarının 1. ve 2. sınıflarında zorunlu; 1956'da ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında zorunlu; 1967'da liselerin 1. ve 2. sınıflarında haftada birer saat isteğe bağlı din dersi okutulmaya başlanmıştır. 1974'de ilkokulların 4. ve 5. ortaokulların 1. 2. ve 3. liselerin 1. ve 2. sınıflarında ahlak dersi okutulmaya başlanmıştır. 1975'de ortaokul ve liselerin son sınıflarına isteğe bağlı olarak din bilgisi; liselerin son sınıflarına da ahlak dersleri konulmuştur.

1982 Anayasası'nın 24. maddesi doğrultusunda din bilgisi ve ahlak derslerinin adı da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olarak değiştirilmiş ve ilkokul, ortaokul ve liselerimizde okutulan zorunlu dersler arasında yer almıştır. Halen bu ders, ilk ve ortaokul 4-8. sınıflarda haftada ikişer; liselerde birer saat olarak okutulmaktadır.

Okullarda zorunlu olarak okutulan DKAB dersiyle toplumumuzda ortak bir din kültürü oluşturulmak istenmektedir. Bu dinî bilginin yeterli olmadığını düşünen anne babalar, okula gittiği dönemde çocuklarının Kur'an'ı hiç olmazsa yüzünden okuyabilmesini ve içeriği hakkında ana hatlarıyla bilgi sahibi olmasını ısrarla istemektedir. Halkın bu talebini karşılamak için, okullardaki zorunlu DKAB derslerine ilave olarak 2013 yılından itibaren seçmeli Kur'an, Temel Dinî Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri konulmuştur.

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ

İlkokul 4. sınıf ve ortaokullarda (5-8. sınıflarda) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri haftada 4 saat olarak okutulmaktadır. Bu derslerin kazanım ve konularına baktığımızda eski 5+3=8 yıllık ilköğretim bütünlüğü içinde ele alındığı görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 30.12.2014 tarih ve 328 sayılı kararla kabul edilen ve 2011-2012 öğretim yılından itibaren uygulanan İlköğretim DKAB Programı'nın girişinde şu açıklama yer almaktadır:

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin belirlenmesinde dinin temel bilgi kaynakları dikkate alınarak İslam'ın kök değerleri çerçevesinde “mezheplerüstü (herhangi bir mezhebi esas almayan, mezhebî tartışmalara girmeyen) ve dinler açılımlı” anlayış olarak ifade edilebilecek bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu programla; öğrencilerin din ve ahlak hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri ve böylece Millî Eğitimin Genel Amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Geliştirilen programla öncelikle öğrencilerin din ve ahlak hakkında objektif bilgi sahibi olmaları, öğrenme-öğretme sürecinde öğretim programı vasıtasıyla kazanmaları hedeflenen bilgi, beceri, tutum, değer, kavram ve öğrenci merkezli yaklaşımlarla bir arada yaşama bilincine ulaşmaları hedeflenmiştir.

Eğitim bir iletişim ve etkileşim sürecidir. Yaşarken hepimiz eğitiyor ve eğitiliyoruz; öğretiyor ve öğreniyoruz. Çocuklar, hangi toplumda gözlerini dünyaya açarlarsa o toplumun ulaştığı kültür birikiminden yararlanırlar. Toplumun kültür dokularında; geçmiş nesillerin alın terinin, beyin gücünün, tutum ve davranışlarının, siyasi, dinî ve ahlaki kurumlarının, dilinin, atasözlerinin, geleneklerinin izleri vardır. İnsanlığın eserleri ve ürünleri birbirine eklenerek günümüze kadar gelmiştir. Eğitim, yetişen neslin kültürel birikimden mümkün olan en fazla payı alması görevini üstlenir. Geçmiş ile gelecek arasında uyumlu bir geçiş temin etmek, kültürün muhtevasını aktarmak, kültürün zenginleşmesini sağlamak ve uygarlığın gelişimi için elverişli ortamı oluşturmak, eğitimin görev ve sorumlulukları arasındadır. Kültür ile eğitim arasında sıkı bir ilişki vardır. Kendi kültürel ortamını oluşturmayan ve bu ortamı yetismekte olan neslin katkılarıyla besleyemeyen, özentî ve taklitten öteye gitmeyen bir eğitim sisteminde bireylere yön vermenin zorluğu ortadadır.

İslam'da sorma, öğrenme önemli bir yer tutar. Hz. Muhammed hayatta iken, onun arkadaşları (ashap), bilmediklerini veya tereddüt ettiklerini soruyor ve yeri geldikçe de önerilerde bulunuyorlardı. Hz. Muhammed vefat ettikten sonra da bu uygulama sürdürülmüştür. İslâm'ın ilk nesilleri dinin öğretilerini doğru anlamak ve anlatabilmek için yoğun çaba sarf etmiş ve kendilerinden sonra gelenlere bu konuda çok zengin örnekler bırakmışlardır. Onlar yorumlarda (içtihatlarda) bulunmuş ve kendi ilmî anlayışlarını oluşturmuşlardır. İlk Müslümanlar, problemleri kendilerine özgü şartları çerçevesinde ele almış ve onlara “eleştirel” bir tutumla yaklaşmışlardır. Sonraki dönemlerde ise problemleri, içinde yaşanan zaman diliminin ihtiyaçlarına göre çözüme gayreti yerine, önceki asırlardaki hazır çözüm yollarını aynen benimseme eğilimi baş göstermiş, daha öncekilerin yaptıkları yorumlar günlük sorunların gerisinde kalmıştır. Bu sürecin sonunda gelişen tavır ise taklit ve eskiyi kutsallaştırma olmuştur. Geçmişten devralınan eserlerle yetinilmiş, onlara yeni katkılar,

yeni anlayışlar ilave edilememiştir. Hâlbuki kültürel miras, durağan, kapalı, cansız bir yığın veya insanın kendini uydurmak zorunda olduğu bir olgu olmaktan çok, üzerinde çalışılması, anlaşılması ve problem çözmede kullanılması gereken bir olgudur.

Örgün eğitim kurumlarımızda din öğretimi, bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber, aynı zamanda insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreç olmalıdır. Bu noktada karşımıza din öğretiminin önemli bir amacı çıkmaktadır: “Yetişmekte olan nesle din hakkında doğru bilgi vermek ve öğrencileri bilinçlendirmektir.” Kendilerine sunulan alternatifleri inceleyebilmeleri için öğrencilerin bakış açılarının geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Öğrenciler körü körüne uygulayıcı olmamalıdır. Onlar, bilginin hangi amaçla, kim için, nasıl bir dünyada kullanılabileceğini sorgulayacak biçimde yetiştirilmelidir. Öğrencilerin, özellikle inanç ve hayat konusundaki tercihlerini özgür olarak yapabilmeleri din öğretiminin esas amacıdır; bilinçli dindarlık da budur. Bu amaçlara uygun olarak din öğretimi, öğrencinin kendi akıl yürütme gücünü kullanarak varlıklar içindeki konumunu belirlemesine katkıda bulunur. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni bunu hangi yolla yapacaktır? Dinî metinleri ezberleterek mi? İlmihâl bilgilerini belleterek mi? Araştırma yaptırarak mı? Soru sorarak mı? İşte bunlar, “Nasıl bir din öğretimi?” sorusu konusunda öğretme-öğrenme sürecindeki yaklaşımımızı belirlemektedir. Din öğretiminde öncelikle aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekir:

İnsana Saygı: Temelinde insana saygı fikri olan bir eğitim anlayışı, insanın ne olduğu üzerinde düşünür, insanın varlık şartlarını tanımaya, anlamaya çalışır; insanın sahip olduğu potansiyeli değerlendirir. İnsana saygı, insanı bütün yönleriyle ele alma eğilimini de beraberinde getirir. İnsana saygı, onun yaptıklarını tanıma, anlamlandırma, onun düşüncelerine ve iç âlemine nüfuz etme çabasını da bünyesinde taşır. İnsan biyolojik bir yapıya sahiptir. Beslenme ve korunma gibi özellikleri onun insan olmasının bir gereğidir. O, aynı zamanda gelişen ve değişen bir varlıktır. Geçmişe ait hatıraları, geleceğe ait umutları ve kaygıları vardır. Korkuları, sevgileri, heyecanları, nefret ve istekleri, inançları, değer yargıları, tutumları ile insan, her gün yeniden keşfedilir. İnsanı konu alan ilahî ve insani bütün izahlar, onu tanımanın, anlammanın ve yorumlamanın yöntemlerini zenginleştirmektedir.

Düşünceye Saygı: Düşüncenin geliştirilmesi “Benim doğrum vardır, başkalarının da doğrusu vardır.” anlayışıyla yakından ilişkilidir. Düşünce çabalarının sonucunu, ‘tek doğru ve pek çok yanlış’ seviyesine indirgemeye çalışmak ahlaki bir zafiyettir. Kişilerin görüş ve düşünceleri doğru yollardan biri olabilir. Hatta sadece doğru olmakla kalmayıp gerçeğin bütünü de kapsamlı biçimde yansıtabilir. Ancak onlara itiraz edilmesine katlanılmadıkça veya sorgulanmalarına izin verilmediği sürece, daha da geliştirilip zenginleştirilmeleri

mümkün olmaz. Doğru veya yanlış herhangi bir fikri, her türlü eleştiriye ve itiraza rağmen, kabul etmekle, o fikrin itiraza uğramasına izin vermemek ve onu savunmacı bir tarzda koruyarak doğruluğunu kabul etmek arasında bir fark yoktur.

İnanç ve kabullerin örtülü ve açık dayanakları vardır. Bu dayanaklar kişilikten, yetiştirilme biçiminden, tarihten veya kültürden kaynaklanabilir. Bunların farkında olmak, bunlar üzerinde yorum yapmak, doğru ile yanlış ayırt edebilmek, yararlı olanı bulup çıkarmak ve sonunda bir yargıya varmak ancak gelişmeye açık bir fikrî tavırla mümkün olur. Düşünmek bir eğitim ve araştırma işidir. Düşünebilmek kadar dinlemesini bilmek, farklılıklara tahammül edebilmek, düşündüğünü karşısındakini incitmeden söyleyebilmek önemlidir. İnsan, başkasının söylediklerine katılmasa da onu dinleyebilmeli, fikirler üzerinde düşünmeli ve onları sorgulayabilmelidir. Düşünceye saygı aynı zamanda insanın inancına ve vicdani kanaatlerine saygı anlamına gelmektedir. Bu tavırlar din öğretiminin insana kazandıracığı önemli özellikler olmalıdır.

Hürriyete Saygı: İnsanın kişiliği ve bağımsızlığı temel bir değerdir. İnsanın şahsiyeti çeşitlilik içinde gelişir. İnsanın bu gelişmesini kısıtlayan her tutumun da insan hürriyetine aykırı olduğunu ifade etmek gerekir. İster “Dinin emirlerini yerine getiriyorum.” desin, isterse “Belli bir düşüncenin, felsefi düşüncenin öğütlerini yerine getirmek istiyorum.” desin; ya da başka bir merciin temsilcisi olsun, fark etmez. İnsanın kişiliğini zedeleyen, onun bağımsız karar vermesini engelleyen her baskı, insan hürriyeti fikriyle çelişir. İnsanlar, kendi iyiliklerini kendilerinin doğru bildiği yolda arama hürriyetine sahiptir. Herkes özgürce kendi akıl sağlığının ve tercihlerinin sahibi olabilmelidir.

Ahlaki Olana Saygı: Din öğretiminin ahlak olgusu ile ilgisi dikkate alındığında öncelikle şu hususlar ön plana çıkar: İnsanoğlu, teknik olarak gelişmiş bir dünya meydana getirmesine rağmen aynı başarıyı ahlaki olgunlukta insanlar yetiştirmede gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Modern dünyada insanların her geçen gün gönül ve zihin huzuru, vicdan ile barışık olma, ruh zenginliği gibi hâllerin eksikliğini daha fazla hissettiği açıktır. Teknik açıdan olağanüstü imkânlarla sahip olunsa bile hâlen yeterince güçlü bir ahlaki yapıya sahip olamadığımızın altı çizilmelidir.

İyinin ne olduğunu bilen insanın da her zaman iyiyi yapmadığı görülmektedir. İşte burada inancın bireyleri teşvik edici yönünden faydalanılabilir. İnsanlara yalnızca güzel sözler söylemek, konferanslar vermek, öğütlerde, tavsiyelerde bulunmak, örnek insan ve örnek durumlar anlatmak yetmemektedir. Çünkü insan hayatında etkin olan ve onun yönünü tayin eden şey, sözlerden çok yapılan işler ve eylemlerdir. Bir çağın ahlaki yapısına, doğruluk, dürüstlük, insan sevgisi, çalışma, yardımseverlik, cana ve mala saygı gibi değerler hâkimse, o

zaman bu özellikleri taşıyan insanlar yetişir ve etkili olur. Eğer çağın yapısı bozulmuş, ahlaki olmayan kavramlarla düşünölmeye başlanmışsa o vakit de bu tip davranış gösterenler etkin hâle gelirler. Bireyleri etkileyen şey hayatın kendisidir.

Költürel Mirasa Saygı: Költürel mirasa saygı, tarihî birikime bakabilmek, geçmişe ait bilginin günümüz açısından yerini, değerini ve fonksiyonunu tahlil ve tespit edebilmek demektir. Geçmişten devralınan költürel mirasa kör bir teslimiyet veya onu bilinçsizce tüketmek tarihî mirası anlamada önemli bir engeldir. Költürel miras konusundaki engel, bilinçsiz biçimde tarihî birikim adına değerli ve güzel olduğu kabul edilen her ne varsa öğrencilerin kafasına doldurmak gibi bir düşünce içinde olmaktır. Oysa artık öğrencilerin öğrenmeleri gereken muhtevayı seçmede bazı ölçölere sahip olunmalıdır. “Din ve költürel miras konusunda öğrenciler hangi muhtevaya ihtiyaç duymaktadır?” sorusuna verilecek cevap; öğrenciler için sahip olunmaya değer muhteva, hayatın problemlerini çözebilecek nitelikte olmasıdır. Geçmişin birikimi öğrencilere ne sadece ilginç bir tarih olduğu için ne de sadece çok güzel edebî anlatımlar taşıdığı için nakledilmelidir. Költürel miras, bu özelliklerinin yanı sıra yetişmekte olan nesle; Allah’la, kendileriyle ve diğer insanlarla olan iletişimlerini düzenlemelerinde bir yardım vasıtası olarak sunulmalıdır. Böyle bir anlatımın sonucunda yöntemimiz değişecektir. Bu yöntem, bilgi istiflemeye değil, düşünmeye, anlamaya, karşılaştırmaya, değerlendirmeye, kısacası öğrencinin keşfetmesine önem verecektir.

Bu beş temel kavram gösteriyor ki artık din öğretiminin tamamen ezberletici ve nakilci bir yaklaşımla yapılması mümkün değildir. Çünkü dünya ve insan değişmekte, dünkü problemlere yeni problemler eklenmekte ve bu değişime yetişmek hiç de o kadar kolay olmamaktadır. Yetişmekte olan nesle sadece hazır kalıplar sunarak onların bu dünyada yaşamlarını başarılı bir şekilde sürdürmelerini bekleyemeyiz. İnsana, düşünceye, hürriyete, ahlaka ve költürel mirasa saygıyı temel alan bu bakış açısı, din öğretime karşı takınacağımız tavrı belirlemektedir. Bu bakış, “Din Költürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları” geliştirilirken, ders kitapları yazılırken veya öğrencilerle din alanında iletişime geçerken göz önüne alacağımız hususlara işaret etmektedir. Din öğretimi ile ilgili yaklaşımımız da genel olarak “öğrencinin bilincinin gelişmesini sağlayacak şartları oluşturmak ve öğrenciye, hayatın problemlerini çözebilmesinde yardımcı olacak yolları göstermek” şeklinde formüle edilebilir.

Din öğretiminde yukarıda bahsedilen yaklaşım tarzının benimsenmesini gerektiren birçok sebep vardır. Öncelikle yukarıda belirttiğimiz gibi dünya birçok yönden değişmektedir. Artık toplumlar kapalı toplum yapısında değil birbirlerine açıktırlar; birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedirler. İnsanlığın teknolojik ve bilgi açısından geldiği noktaya,

din öğretiminde de uyulmalıdır. Bu aynı zamanda din öğretiminin dünyanın karşılaştığı problemlerin çözümünde katkıda bulunması anlamına da gelmektedir.

Böyle bir yaklaşımın öğrencinin, bilişsel, duyuşsal ve bilimsel gelişimine de çok somut katkıları olacaktır. Bunlar; doğru bilgi edinme, kendi başına düşünme kabiliyeti, eleştirel düşünme, seçme kabiliyeti, hayatın anlamını keşfetme ve aklını kullanarak inancını temellendirebilmektir. Aynı zamanda bunlar öğrencinin kazanması istenen yetenekleri ve geliştirmesi beklenen kabiliyetleri göstermektedir. Buradan hareketle din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrencilerin hayatı boyunca kullanacakları bilgi ve becerileri edinmeleri amaçlanmaktadır.

Programın Vizyonu

İlköğretim okullarının 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vizyonu; bu derse ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, çağın gerektirdiği donanıma sahip, insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı,

Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrenmekten zevk alan, dinî kavramları doğru kullanan, kendini etkili biçimde ifade eden, iletişim kuran, sorun çözen, bilimsel düşünen, araştıran, soran, sorgulayan, eleştiren,

Dinî bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş,

Kendini, toplumu, kültürel mirasını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren,

Günlük yaşamda ihtiyaç duyulan temel dinî bilgiler ve yaşam becerilerine sahip,

Haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu,

İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dini doğru anlayan ve yorumlayan,

İslam dininin inanç, ibadet, ahlak değerleri ile insani ve kültürel mirasını öğrenen,

İslam dininin kültür, dil, sanat, örf ve âdetler ile ahlak üzerindeki etkisini dikkate alan kendi dininden ve başka dinlerden olanlara anlayışlı davranan ve diğer dinleri tanıyan,

Değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar dinî kavramlara hâkim,

Millî, ahlaki, insani ve kültürel değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişen; üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen,

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yetişmesine katkıda bulunmaktadır.

Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Anayasamız ile Millî Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Programın uygulanmasında Devletimizin laiklik ilkesi daima göz önünde bulundurulacak ve bu ilke titizlikle korunacaktır. Hiçbir şekilde vicdan ve düşünce özgürlüğü zedelenmeyecektir. Öğrenciler dinî uygulamalara zorlanmayacaktır.

Bu hususlar dikkate alınarak;

1. Ünitelerle ilgili kazanımlar, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde her sınıf için ayrı ayrı belirlenmiştir.

2. Ünitelere ayrılacak süreler ve ünitelerin işleniş sırası; öğrenci seviyesine, ortama ve çevre etkenlerine göre zümre öğretmenlerince belirlenir.

3. Öğrenci düzeyi ve çevre etkenleri dikkate alınarak öğrenme-öğretme etkinliklerinde farklı ünitelerin birbirleriyle bağlantılı olan kazanımları birlikte ele alınabilecektir.

4. Öğrenme öğretme etkinliklerinde öğrenci düzeyine, eğitim ortamına ve çevre etkenlerine göre öğrencileri aktif kılan öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılır.

5. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde, kazanımların edinilmesine yardımcı olabilecek uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılır.

6. Öğrencilere konuları sevdirek öğretme yaklaşımı benimsenir.

7. Öğrenciler programda öngörülen dua ve surelerin dışında ayet ve hadisleri ezberlemeye, dua ve sureleri yazmaya zorlanmayacaktır.

8. Öğretme ortamında, din öğretimiyle öğrencilere kazandırılması amaçlanan; insana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana ve kültürel mirasa saygı çerçevesinde davranmaya, öncelikle öğretmen özen göstermelidir.

9. Dinî bilgiler yanında millî birlik ve beraberliği kazandırıcı; sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici, vatan, millet, bayrak, sancak, şehitlik, gazilik gibi millî değerleri kazandırıcı kavramların öğrencilerin zihninde yer etmesine özen gösterilmelidir.

10. İslam'ın namaz, abdest, gusül, teyemmüm vb. konularda mezheplerin (Caferilik ve Şafii) farklı anlayış ve uygulamaları ihtiyaç duyulması hâlinde öğretmenlerce açıklanacaktır.

Programın Temel Yaklaşımı

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı hazırlanırken biyolojik, sosyal, kültürel ve ahlaki yönleriyle bir bütün olarak düşünülen insan, eğitimin hem

öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Programda öğrenciyi, öğrenme ve bilgi üretme süreçlerinde etkin kılan program geliştirme yaklaşımları ve din kültürü alanının bilimsel kriterleri olmak üzere iki temel husus gözetilmiştir.

a. Eğitimsel Yaklaşım

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. Öğrenen merkezli eğitimi temel alan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmen rehberliğine ağırlık vermektedir.

Bu bağlamda programda, kavramsal bir yaklaşım da izlenmekte, din kültürü ve ahlak bilgisi dersiyle ilgili kavramların ve ilişkilerin geliştirilmesi vurgulanmaktadır. Programın odağında kavram ve kavram ilişkilerinin oluşturduğu öğrenme alanları bulunmaktadır. Kavramsal yaklaşım, din ve ahlakla ilgili bilgilerin kavramsal temellerinin oluşturulmasına daha çok zaman ayırmayı ve böylece kavramsal ve işlemsel bilgiler arasında ilişkiler kurmayı gerektirmektedir. Benimsenen kavramsal yaklaşımla, öğrencilerin somut deneyimlerinden, sezgilerinden dinî ve ahlaki anlamlar oluşturmalarına ve soyut düşünebilmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla dinî ve ahlaki kavramların geliştirilmesinin yanı sıra bazı önemli becerilerin (problem çözme, iletişim kurma, akıl yürütme vb.) geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Öğrenciler din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde dinî kavramları yorumlamayı ve düşüncelerini paylaşmayı, açıklamayı ve savunmayı, din ve ahlakı hem kendi içinde hem de başka alanlarla ilişkilendirmeyi öğrenirler. Dolayısıyla sağlam dinî ve ahlaki kavramlar oluştururlar.

Bu programda, öğrencilerin etkinlikler yoluyla değerler kazanması da esas alınmaktadır. Yine programda ders içi, diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yapılarak öğrencinin, bilgisel gerçeği bir bütün olarak algılaması ve değerlendirmesi hedeflenmiştir.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'yla, öğrencilerin din ve ahlakla ilgili konuların öğrenilme sürecinde aktif olmaları esas alınmaktadır. Din ve ahlak konularını öğrenme aktif bir süreç olarak ele alınmıştır. Programda, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, çözüm ve yaklaşımlarını paylaşıp tartışabilecekleri ortamların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır.

b. Dinbilimsel Yaklaşım

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı geliştirilirken gerek İslam dini gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuş, dinin asıl kaynaklarında yer almayan bilgilerden uzak durulmuştur. İslam diniyle ilgili bilgilerde; Kur'an ve sünnet merkezli, birleştirici ve herhangi bir mezhebi esas almayan bir yaklaşım benimsenerek İslam diniyle ilintili dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmıştır. İnanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an ve sünnete dayanan ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Amaç, bireylerin, dinî, kültürel ve ahlaki değerler hakkında doğru bilgilenmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşıma uygun olan bütün dinî ve ahlaki değerler, öğretime konu edilmiş, ancak Programın doktrin (belirli bir mezhebe dayalı) merkezli bir öğretime dönüşmemesine özen gösterilmiştir.

Bu çerçevede, programın hazırlanmasında;

Sağlıklı bir din ve ahlak öğretimiyle öğrencilerin, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları arasında ifadesini bulan millî, ahlaki, insani ve kültürel değerleri benimsemeleri, beden, zihin, ahlak, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişmeleri, böylece kültürel yabancılaşmanın önlenmesi,

Evrensel boyutta insanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde, dinin önemli bir etken olduğu, bu ilişkilerin olumlu yönde gelişebilmesi için bireylerin bilimsel yöntemle verilecek din öğretimine ihtiyaç duydukları,

İslam dininin; kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisi gerçeği dikkate alınarak İslam dininin ve bundan kaynaklanan ahlak anlayışı ile örf ve âdetlerin tanıtılmasına ve öğretilmesine ağırlık verilmesi,

İslam düşüncesinde farklı anlayış ve yorum biçimleri hakkında bilgi verilerek saygı ve hoşgörü temelinde farklılıkların zenginlik olarak görülmesi,

Öğrencilerin inanç ve kültür dünyalarına genişlik kazandırmak ve başka din veya farklı düşüncede olanlara karşı daha hoşgörülü ve anlayışlı davranışlarda bulunmalarını sağlamak amacıyla diğer dinler hakkında genel bilgilerin verilmesi,

Dinin sadece bilgi olarak öğretilmesiyle yetinilmeyip öğrencilerin aynı zamanda ahlaki erdemleri ve değerleri içselleştirmeleri,

İnsanlık tarihi boyunca birey ve toplum üzerinde etkili olan dinin, doğru anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunulması,

Toplumda oluşan eksik bilgiden veya bilgisizlikten kaynaklanan yanlış dinî telakkilerin düzeltilmesi,

Öğrencinin kendine güven duygusunun gelişmesi ve öğrenciyi araştırmaya sevk etmesi,

Öğrencilerin manevi yönden sağlıklı bireyler olarak yetişmesi,
Demokrasi bilincinin gelişmesi ve yerleşmesi hususları hedef alınmıştır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programının Özellikleri ve Geliştirilmesinde Temel Alınan İlkeler

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, program geliştirme alanındaki son gelişmeler çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanmıştır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı geliştirilirken aşağıdaki hususlar dikkate alınmıştır:

- 1.“Gerekli ve yeterli bilgi” yaklaşımıyla hareket edilmiştir.
- 2.Öğrenci, bilgilerin doldurulacağı bir depo gibi görülmeyip öğretmenin rehberliğinde bilginin inşacısı konumuna getirilmiştir. Bu bağlamda, bilgi ezberlenmeye değil, bilgi üretmeye dayalı eğitim yaklaşım ve modelleri temel alınmıştır.
- 3.Her öğrencinin özgün bir birey olduğu kabul edilmiştir.
- 4.Öğrencilerin hayatlarına ışık tutularak gelecekte beklenen nitelikleri geliştirebilmeleri hedeflenmiştir.
- 5.Bilginin artması, kavramların anlaşılması, değerlerin oluşması ve becerilerin gelişmesi sağlanarak öğrenmeyi, öğrenmenin gerçekleşmesi ön planda tutulmuştur.
- 6.Öğrenciler düşünmeye, soru sormaya ve görüş alış verişi yapmaya özendirilmiştir.
- 7.Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu birer birey olarak yetişmesi amaçlanmıştır.
- 8.Millî kimlikle birlikte evrensel değerlerin benimsenmesine önem verilmiştir.
- 9.Öğrencilerin kendi dinî ve ahlaki örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmeleri hedeflenmiştir.
- 10.Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bir birey olarak yetişmeleri önemsenmiştir.
- 11.Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmalarının sağlanması amaçlanmıştır.
- 12.Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimler kazanması ve çevreyle iletişim kurmaları hedefi gözetilmiştir.
- 13.Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitlilik dikkate alınmıştır.
- 14.Periyodik olarak öğrenci ürün dosyalarına bakılarak öğrenme-öğretme süreçlerinin akışı içerisinde onların değerlendirmesinin yolu gösterilmiştir.

15. Din duygusu ve tecrübesinin statik değil, dinamik olduğu ortaya konulup bu doğrultuda bireyi doğrudan ilgilendiren hedefler üzerinde yoğunlaşmıştır.

16. Öğrencinin problem üzerinde yoğunlaşması ve öğrenme sürecinde etkinliklere katılmasının sağlanması amaçlanmıştır.

17. İnsana, düşünceye, hürriyete, ahlaki olana ve kültüre saygı esas alınmıştır.

18. Öğrencilerin din öğretiminde ana kaynaklar olan ayet (Kur'an) ve hadisler (sünnet) erişebilmeleri ve bunları dinî bilgi edinmede kendilerine merkez almaları gerektiği vurgulanmıştır.

19. Birey bilincinin geliştirilerek toplumsallığa ve toplumsal duyarlılığa ulaşılması, Atatürk'ün laiklik anlayışının kavranması vb. hususlar dikkate alınmıştır.

20. Programda alternatif değerlendirme yöntem ve teknikleri dikkate alınmıştır.

Dersin Genel Amaçları

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı öğrencilerin;

Bireysel açıdan;

1. Temel dinî ve ahlaki sorulara cevap verebilmelerini,
2. İnanma ve yaşama özgürlüklerinin bilincine varmalarını,
3. Dinî inanç ve ibadetlerini başkalarının istismarına kapılmaksızın gerçekleştirmelerini,
4. Dinî kavramları doğru anlayıp kullanmalarını,
5. Doğru dinî bilgiler ile batıl inanç ve hurafeleri ayırt etmelerini,
6. Dinin içtenlik ve sevgi boyutunu fark ederek onun insan için vazgeçilmez bir öge olduğunu kavramalarını,
7. İslam dinini ve diğer dinleri ana kaynakları ile birlikte tanımlamalarını,
8. Dinin emirleriyle toplumsal beklenti ve alışkanlıklara dayalı olan davranışları ayırt etmelerini,
9. İslam'ın iman, ibadet ve ahlak esaslarını tanımlarını,
10. İslam dininin akıl ve bilimle uyum içinde olduğunu, din ve bilimin birbirinin alternatifi olmadıklarını kavramalarını,
11. Aklın, dinî sorumluluğun temel şartı olduğunu; dinin aklın kullanılmasını istediğini ve bilimsel bilgiyi teşvik ettiğini kavramalarını,
12. Kendi inancı ile mutlu ve barışık olmalarını,

Toplumsal açıdan;

1. Toplumsal olarak yaşanan dinî ve ahlaki davranışları tanımlarını,

2. Toplumdaki farklı dinî anlayış ve yaşayışların sosyal bir olgu olduğu bilincine varmalarını,

3. Başkalarının inanç ve yaşayışlarına hoşgörü ile yaklaşmalarını,

4. Toplum içindeki hurafelere dayalı sağlıksız dinî oluşumları ayırt etmelerini,

5. Fiziki ve toplumsal çevreyi koruma bilincine ulaşmalarını,

Ahlaki açıdan;

1. Ahlaki değerleri bilen ve bunlara saygı duyan erdemli kişiler olmalarını,

2. Öğrenilen ahlaki değerleri içselleştirmelerini,

3. İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisini kavramalarını,

Kültürel açıdan;

1. Dinin kültürü oluşturan unsurlardan biri olduğunu kavramalarını,

2. Dinin, diğer kültür unsurları üzerindeki etkilerini kavramalarını,

3. Doğru dinî bilgiler yardımıyla nesiller arası anlayış farklılıklarına sağlıklı bir şekilde yaklaşmalarını,

4. Türklerin İslam dinini kabul ediş sürecinde etkili olan unsurları değerlendirmelerini,

5. Dinî ve millî bayramların, milleti birleştiren temel değerlerden olduğunu kavramalarını,

Evensel açıdan;

1. Evrensel değerlere kendi dinî bilgi ve bilinçleriyle katılmalarını,

2. Diğer dinleri temel özellikleriyle tanıyarak mensuplarına hoşgörüyle yaklaşmalarını,

3. Evrensel insani değerlerin İslam'ın insani değerleri ile örtüştüğü bilincine ulaşmalarını amaçlanmaktadır.

Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı; aynı konunun ardışık eğitim basamaklarında genişletilerek verilmesini amaçlayan sınıf seviyelerine göre değişiklik ve aşamalılık gösteren ilgili konuların bir arada verildiği bir yapıdır. İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi altı öğrenme alanı üzerine yapılandırılmıştır.

1.İnanç,

2.İbadet,

3.Hz. Muhammed,

4.Kur'an ve Yorumu,

5.Ahlak,

6.Din ve Kültür

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanları belirlenirken aşağıda sıralanan özellikler göz önünde bulundurulmuştur. Bu özellikler:

1. Öğrencinin ilgisini çekmesi, öğrencilerde merak ve araştırma isteği oluşturması,
2. Öğrencilerin yeni çalışmaları denemelerine ve beceri kazanmalarına fırsat vermesi,
3. Kişisel niteliklerin kazanılmasına imkân sağlaması,
4. Çeşitli öğrenme yaklaşımlarına uygun olması,
5. Diğer disiplinlerle bütünleşebilmesi ve eğitim yoluyla ulaşılabilecek kadar sınırlı olması,
6. Öğrenmede derinliği ve genişliği teşvik etmesidir.

İfade edildiği üzere ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğrenme alanları, hem kendi içinde hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Öğrenme alanları, 4. sınıftan 8. sınıfa kadar devam etmektedir.

Öğrenme alanları, ilköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda işlenecek üniteler ve açılımlarının belirlenmesinde temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Her sınıfta, altı öğrenme alanından her birisi için bir ünite bulunmaktadır. Bununla birlikte bazen bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanının çerçevesine girebilir. Bu sebeple, bir öğrenme alanına ait üniteler veya kazanımlar, kendi üniteleriyle ya da ünitelerin kazanımlarıyla veya diğer öğrenme alanına ait ünitelerle ya da ünite kazanımlarıyla ilişkilendirilmiş ve bu tür ilişkilendirmelere konuların “Açıklamalar” kısmında dikkat çekilmiştir. Örneğin; 6.sınıf “Son Peygamber Hz. Muhammed” ünitesinin 1. kazanımı “Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç” ünitesinin 7. kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte kazanımlardan ara disiplinlerle ilişkilendirilenler de açıklamalar kısmında belirtilmiştir. Dersle ilgili Atatürkçülük ile ilgili konuları, her öğrenme alanında ilgili ünitelerde alt başlıklar ve kazanım olarak yer almıştır. Ayrıca bazı dua ve kısa sureler, Türkçe anlamlarıyla birlikte bazı ünitelerin sonunda öğretime konu edinilmektedir.

Ortaokul DKAB dersi ünite başlıkları

	5.sınıf
1. Ünite:	Allah İncancı
2. Ünite:	İbadet Konusunda Bilgilenelim

3. Ünite:	Hız. Muhammed ve Aile Hayatı
4. Ünite:	Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri
5. Ünite:	Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım
6. Ünite:	Vatanımızı ve Milletimizi Seviyoruz
	6.sınıf
1. Ünite:	Peygamberlere ve İlahî Kitaplara İnanç
2. Ünite:	Namaz İbadeti
3. Ünite:	Son Peygamber Hız. Muhammed
4. Ünite:	Kur'an-Kerim'in Ana Konuları
5. Ünite:	İslam'ın Sakınılmasını İstedığı Bazı Davranışlar
6. Ünite:	İslamiyet ve Türkler
	7.sınıf
1. Ünite:	Melek ve Ahiret İnanç
2. Ünite:	Oruç İbadeti
3. Ünite:	Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hız. Muhammed
4. Ünite:	İslam Düşüncesinde Yorumlar
5. Ünite:	Din ve Güzel Ahlak
6. Ünite:	Kültürümüz ve Din
	8.sınıf
1. Ünite:	Kaza ve Kader
2. Ünite:	Zekât, Hac ve Kurban İbadeti
3. Ünite:	Hız. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar
4. Ünite:	Kur'an'da Akıl ve Bilgi
5. Ünite:	İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar
6. Ünite:	Dinler ve Evrensel Öğütleri

Ayrıca ünitelerin sonuna ünite ve kazanımları desteklemek amacıyla okuma metinleri belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

Hız. Peygamberin Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin Sevgisi (5. sınıf)

Hız. Peygamber'in Sadık Dostu: Hız. Ebu Bekir (6. sınıf)

Hız. Osman'ın Cömertliği ve Yumuşak Huyluluğu (6.sınıf)

Hız. Ali'nin Hız. Hasan'a Öğüdü (6.sınıf)

Abdal Musa, Kaygusuz Abdal ve Mevlana'dan Sözlere (7.sınıf)

Hız. Ali'nin Cesaret ve Kahramanlığı (7.sınıf)

Kurban Tıglama (Kesme) Duası (8. sınıf)

Kazanımlar

Kazanımlar, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde, öğrencilerin kazanması kararlaştırılan bilgi, beceri, değer ve tutumlardır. Bu sebeple öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişmeleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. Kazanımlar, programda öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre 4. sınıftan 8. sınıfa kadar verilmiş olup kazanımların yazılımında bir mantık bütünlüğü de gözetilmiştir. Ancak verilen sıra, önemdeki önceliği göstermemektedir. Herhangi bir üniteye 10. kazanım önem açısından 1. kazanım kadar önemlidir. Kazanımlar belirlenirken konu bütünlüğünün yanında kavram, değer ve beceriler esas alınmıştır. Programda yer alan kazanımların, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilecek etkinlikler aracılığıyla elde edilmesi söz konusudur. Bu nedenle de öğrenme öğretme etkinlikleri bu Programın en kritik ögesidir. İleride daha ayrıntılı bir biçimde açıklanacağı gibi öğretim programında kazanımların türüne ve niteliğine göre uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına imkân veren bir yaklaşım benimsenmiştir.

Etkinlikler

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda verilen etkinlikler birer öneri ve örnek niteliğindedir. Öğretmen, bu etkinlikleri aynen kullanabilir veya ekleme ve çıkarmalar yapabilir. Bunun dışında başka etkinlikler de yapabilir. Etkinlik hazırlanırken hangi kazanımlara yönelik olduğuna ve içeriğine dikkat edilmelidir. Ayrıca çevresel özelliklerle öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Etkinlikler, öğrenci merkezli ve öğrenme sürecinde öğrencinin etkin bir rol üstlenmesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Örneğin, öğrencinin sadece kitap okuyarak veya öğretmeni dinleyerek bilgi edinmesi veya beceri geliştirmesi yerine sınıfta arkadaşlarıyla tartışarak, görüşlerini açıklayarak, sorgulayarak, başka arkadaşlarına aktararak öğrenme sürecine etkin olarak katılması amaçlanmıştır. Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenlerle karşılıklı iletişime ve etkileşime girmelerini, birbirlerine açık uçlu ve anlamlı sorular sormalarını, araştırma yapmalarını sağlayıcı etkinliklere de yer verilmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin kendi geliştirecekleri etkinliklerin de öğretim programının mantığına uygun yani öğrenci merkezli olması, öğretim programında yer alan kavram, değer ve becerileri geliştirici, öğrencinin öğrenmeye etkin katılımını sağlayıcı nitelikte olması gerekir.

Öğretim programında din kültürü ve ahlak bilgisi dersi (4-8. sınıflar) Öğretim Programı aşağıdaki ara disiplinlerle ilişkilendirilmiştir:

İnsan hakları ve vatandaşlık

Özel eğitim

Rehberlik ve psikolojik danışma

Sağlık kültürü

Program uygulanırken laiklik ilkesi daima göz önünde bulundurulacaktır. Din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğü zedelenmeyecektir.

Öğrencilere programda öngörülen dua ve surelerin dışında konuların içinde geçen ayet ve hadisler ezberletilme yoluna gidilmeyecektir.

Öğrencilere Kazandırılacak Temel Beceriler

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve hayata aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Bunlar, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda, öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da 8. sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Program, içerdiği kazanımlarla öğrencilerde bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Aşağıda sıralanan beceriler, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin öğrenme alanları ve kazanımları göz önünde bulundurularak diğer dersler ve ara disiplinlerle beraber öğrencilerin kazanmaları tasarlanan becerilerdir. Örneğin; araştırma becerisi her derste kazandırılması gereken bir beceridir. Din dersi söz konusu olduğunda ise öğrenciye din ve ahlak alanındaki araştırma becerisinin kazandırılması anlaşılmalıdır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'yla ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır:

1. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi,
2. Eleştirel düşünme becerisi,
3. İletişim ve empati becerisi,
4. Problem çözme becerisi,
5. Araştırma becerisi,
6. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi,
7. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi,
8. Mekân, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi,
9. Sosyal katılım becerisi,
10. Kur'an-ı Kerim mealini kullanma becerisi.

Kur'an-ı Kerim, öğrencinin İslam dinini öğrenebileceği ilk ve en temel kaynaktır. Bu nedenle araştırma becerisinden ayrı olarak öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde Kur'an-ı Kerim meali üzerinde yapacakları çalışmalar önemlidir. Öğretmenlerin, öğrencilerde bu becerinin gelişmesi için yapabilecekleri bazı çalışmalar şunlardır:

- a. Kur'an-ı Kerim mealini kullanmanın önemini değerlendirme
- b. Kur'an-ı Kerim'den herhangi bir ayetin mealinin nasıl bulunacağını araştırma
- c. Kur'an-ı Kerim'deki ayet mealleri arasında ilişki kurma
- ç. Tematik olarak bir konuyu araştırma
- d. Kavram, şahıs vb. belirleme

Etkinlikler

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde gerekli beceri, bilgi ve kavramların kazanımında işe koşulabilecek ve etkinliklerimize temel oluşturabilecek bazı uygulamalar şunlar olabilir:

Örnek Olay Analizi (Çözümlemesi): Öğrencilerin işlenen konuyla ilgili örnek olayları işlenen konu ilkeleri açısından çözümlemesidir.

Sonuç Çıkarma: Öğrencilerin işlenen konuda ulaştıkları sonuçları belirleme-leridir.

Geri Plandaki Düşünceleri Bulma: Öğrencilerin işlenen konuyu ya da konuyla ilgili olayları analiz ederek açıkça ifade edilmemiş düşünceleri keşfetmeye çalışmasıdır. Örneğin; kıssa, dinî hikâyeler ve tarihî bir olay işlendiği zaman kişilerin neden böyle davrandıklarını, ne düşünüyor olduklarını bulmadır.

Slogan Bulma: Öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan üretmeleri istenir.

Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama: Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlamasıdır.

Şiir-Hikâye Yazma: Öğrencilerin işlenen konunun önemli noktalarını yansıtan şiir ya da hikâye yazmalarınıdır.

Görsel İmge Oluşturma: Öğrencilerin işlenen konuyu, grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil vb. herhangi bir görsel imge ile göstermesidir.

Önem Sırasına Koyma: Öğrencilerin, işlenen konudaki ana düşünceleri, ilkeleri ya da anahtar sözcükleri önem sırasına koymalarıdır.

Sınıflandırma: Öğrencilerin belli bir konuda bilgi toplamaları ve onları sınıflandırarak sunmalarıdır.

Örnek Verme: Öğrencilerin işlenen konuları açıklığa kavuşturan örnekler vermesidir.

Yordama Yapma: Sınıfta işlenen konunun işlenmemiş bölümüyle ilgili tahminlerde bulunma ve bu tahminlerin gerekçelerini açıklamadır.

Bulmaca: Konu ile ilgili öğrencilerin hazırladıkları ya da öğretmen tarafından hazırlanmış bulmacalardır.

Dramatizasyon: Öğrencilerin, öğrenilenleri dramatize ederek göstermeleridir.

Tavsiyede Bulunma: Öğrencilerin işlenen konuyla ilgili kişilere tavsiyede bulunmasıdır. Her düzeydeki öğrenciler, öğrendikleri konularla ilgili kendilerinden sonraki öğrenciler için tavsiyeler hazırlayabilirler. Bu, öğrencilerin konu ve öğrenme süreci hakkında düşünmelerini sağlayacaktır.

Karşılaştırma: Öğrencilerin, öğrenilenler arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemesidir.

Problem Çözme: Öğrencilerin, öğrenilenleri kullanarak cevabı kaynaklarda olmayan problemleri çözmeleridir.

Görüşme Yapma: Öğrencilerin öğrenilenlerle ilgili birbirlerine ya da bilgi alma amaçlı gerçek yaşamdaki insanlara bilgi alma amaçlı sorular sorması ve bu soruların cevaplanmasıdır.

Alan Gezileri: Öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili mekânlara yaptıkları inceleme gezileridir. Geziler doğal çevreye, müzeye, kent içindeki kurum ve yerlere olabilir. Ancak, gezilerin amaca hizmet etmesi için gezi öncesinde nelere dikkat edileceğinin belirlenmesi, gezi sırasında gezideki gözlemlerin kaydedilmesi ve gezi sonunda toplanan bilgilerin sınıflanması gibi etkinliklere yer verilmelidir.

Kavram Haritası Oluşturma: Konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezî bir kavram etrafında, birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır.

Beyin Fırtınası: Öğrencilerin açık fikirli olarak bir konu, olay veya problem durumu hakkında düşünmeleri ve mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmeleridir.

Akrostiş Tekniği: Öğrencilerin, sözcüklerin ilk harflerini bir şifre, kavram, söz öbeği veya cümle verecek biçimde alt alta sıralamasıdır. Akrostiş tekniği, bir ünite veya konunun işlenişinde ana teması veya kendisinin, öğrencilere ders süresince veya bitiminde sürpriz kavram veya kavramlarla oyunla açıklanması, üniteye geçen kavramlara dikkat çekilerek bilinmeyenlerin buldurulması şeklinde ilgiyi konu üzerinde toplayarak öğrenilmesine imkân verir.

Yukarıda sıralanan etkinliklerin yanı sıra ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğretmen tarafından empati kurma, değerlendirme, benzetim, günlük yaşamla

ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formülleştirme, haber toplama, önceki düşünceleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma gibi uygulamalar etrafında etkinlikler hazırlanabilir.

Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme başlığında sınavlarla ilgili bilgiler yer almakta ve şu tavsiyeleri yer almaktadır:

Ölçme ve değerlendirme sürecinde, kısa cevaplı, uzun cevaplı, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirmeli vb. sorulardan oluşan testler, açık uçlu sorular, gözlem formları, posterler, görüşmeler, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, performans görevleri kullanılarak öğrenci başarıları değerlendirilebilir.

SEÇMELİ DİN DERSLERİ

Ortaokullardaki seçmeli Kur'an, Temel Dinî Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri yer almaktadır.

HZ. MUHAMMED'İN HAYATI DERSİ

Öğretim programında genel amaçlar şöyle sıralanmıştır:

Hz. Muhammed'in Hayatı dersi programıyla öğrencilerin;

- Hz. Muhammed'in hayatını ana temalarıyla tanımaları,
- İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'e olan ihtiyacı fark etmeleri,
- Hz. Muhammed'in İslam'ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları,
- Hz. Muhammed'in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri amaçlanmaktadır.

Programın uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar şöyledir:

1. Ünite ve kazanımlar, "Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi" öğretim programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde, farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.

2. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.

3. Öğrenme öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanır.

4. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılır.

5. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirilerek öğretilmesi esastır.

6. Ünite konuları ayet ve hadisler temel alınarak işlenmelidir.

7. Öğrencilerin konuyu kavramaları esas alınacak ve öğrenciler, konularda geçen ayet ve hadisleri ezberlemeye zorlanmayacaktır.

8. Üniteler ele alınırken konular günlük hayatla ilişkilendirilecektir.

9. Tüm sınıflarda yer alan “Hz. Muhammed’in hayat hikâyesini hatırlayalım” adlı ünite, öğrencilerin gelişim düzeyleri ve sınıfları dikkate alınarak ele alınacaktır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Üniteleri

5.SINIF

Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesi

Temizlik

Hz. Muhammed'in Ahlakı

Hz. Muhammed ve Çocuk

Çocuğun Görevleri

Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz. Muhammed

6.SINIF

Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesi

Beslenme

Hz. Muhammed'in İnancı

Hz. Muhammed ve Çevre

Ailede Sevgi ve Saygı

İletişim dili

7.SINIF

Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesi

Giyim Kuşam

Hz. Muhammed'in İbadetleri

Komşuluk

Akrabalarla İletişim

Sosyal İletişim

8.SINIF

Hz. Muhammed’in Hayat Hikayesini Hatırlayalım

Eğlence ve Spor

Hz. Muhammed'in Duaları

İnsan Hakları Ve Adalet

Anne Babanın Görevleri

İnsani İlişkileri Güçlendirme

5.Sınıf Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi 5. Ünite Açılımı

ÜNİTE: HZ. MUHAMMED VE ÇOCUK

1. Çocukları Sevmek
2. Çocuklara Değer Vermek
3. Çocuklar Arasında Ayrım Yapmamak
4. Kimsesiz Çocukları Koruyup Gözetmek

Programda öğrenci kazanımları yer almaktadır. Bu kazanımlara örnek:

ÜNİTE 1. HZ. MUHAMMED'İN HAYAT HİKAYESİNİ HATIRLAYALIM

Bu ünitenin sonunda öğrenciler;

- HZ. Muhammed'in: 1. Doğduğu çevreyi tanır. 2. Doğumu, çocukluğu ve gençliği hakkında bilgi sahibi olur. 3. Peygamber oluşu ve Mekke Dönemini genel hatlarıyla hatırlar. 4. Medine Dönemi ve vefatını genel hatlarıyla hatırlar.

6.SINIF. ÜNİTE 5. AİLEDE SEVGİ VE SAYGI

Bu ünitenin sonunda öğrenciler HZ. Muhammed'in: 1. Bir baba olarak çocuklarına karşı tutumunu örneklerle açıklar. 2. Çocukların anne-babalarına karşı sorumluluklarını örneklerle açıklar. 3. Kardeşlerle ilişkileri ve ailede kardeşler arasında olması gereken iletişimi anlatan sözlerini açıklar. 4. Ailede sevgi ve saygıya verdiği önemi fark eder. 5. Küçüklere sevgiyi, büyüklere saygıyı anlatan sözlerinden örnekler verir.

KUR'AN-I KERİM DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Kur'an-ı Kerim Öğretim Programında şu genel amaçlar yer almaktadır:

Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programıyla öğrencilerin;

- Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,
- Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,
- Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,
- Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme başlığında sınavlarla ilgili bilgiler yer almakta ve öğretim için şu tavsiyeler yer almaktadır:

1. Ünite ve kazanımlar, Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.

2. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.

3. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanır.

4. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirelerek öğretilmesi esastır.

5. Kuran-ı Kerim'i anlamaya dönük çalışmalarda öğrencilerin Kuran-ı Kerim'in mealini okumaya, kullanmaya, ayet mealleri arasında bağ kurmaya özendirilmesi önemlidir.

6. Kur'an-ı Kerim okurken hatalı okumaların önlenmesi için ezberlenecek ayet ve sureler, öğrencilere telaffuzu düzgün hafızlardan dinletilebilir.

7. Kur'an-ı Kerim'i anlamaya dönük çalışmalarda ders öncesinde farklı meallerden işlenecek ayetler okunup öğrenciler düşünmeye teşvik edilebilir.

8. Sınıf içerisindeki öğrencilerin telaffuz ve güzel okuma becerileri birbirinden farklı olabilir. Bu kişisel farklılıklar göz önünde tutulup zorlaştırıcı değil, Kuran okumayı sevdirmeye dönük bir tutum sergilenmeli ve değerlendirmeler buna göre yapılmalıdır.

9. 6-7-8. sınıflarda öğrenim gören ve Kur'an-ı Kerim okumayı bilmeyen bir öğrenciye kendi sınıfında öncelikle 5. sınıf öğretim programında yer alan Kur'an-ı Kerim'i okumaya giriş ünitesi uygulanır. Öğrenci Kur'an-ı Kerim okumayı öğrendikten sonra kendi sınıfına ait öğretim programına devam eder.

Kur'an-ı Kerim dersinde yüzünden okuma, ezber ve Kur'an'ı anlama etkinliklerine yer verilmiştir.

Öğrenci Kazanımları

7.Sınıf 2. Ünite: Kur'an'ı Kerim'i Güzel Okuma

Bu ünite sonunda öğrenciler;

1. Okunuşla ilgili bazı harf ve işaretlere dikkat ederek Kur'an'ı okur.
2. Bakara, Mülk ve Fetih surelerini kurallarına uyararak okur.
3. Kur'an-ı Kerim'i okurken, Medd-i Ârız, Medd-i Lâzım ve Medd-i Lîn, İhfa, Izhar ve İklab'ı ayırt eder.

4. Ezberlenecek sureleri usulüne uygun olarak ezberler.

5. Ezberlenen surelerin anlamlarını ana hatları ile açıklar.

6. Anlamını öğrendiği surelerden mesaj ve ilkeler çıkarır.

Kur'an-ı Kerim dersinde yüzünden okunacak sureler şunlardır:

Bakara Suresi (16-48 sayfalar), Yasin, Mülk, Fetih, Furkan, Hucurat, Rahman, Cuma ve Nebe Sureleri.

SONUÇ

Din eğitimi ülkemizde örgün eğitim olarak okullarda, yaygın eğitim olarak da Diyanet İşleri Başkanlığı ile Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla yürütülmektedir. Gerek okullardaki gerek Diyanetin yaptığı din hizmetleri sürekli tartışma hatta kavga konusu olmuştur. Her şeyden önce Türkiye’de din eğitimi, bir siyasi kavga konusu olmaktan çıkartmak, işin tabiatına, özüne ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak bir şekilde çözüme kavuşturmak gerekmektedir.

Her toplumun kendi tarihsel, kültürel ve sosyal yapısı gereği din eğitiminin farklı uygulamaları olabilir. Türkiye, din eğitimi konusunda, kendi tarihsel, toplumsal ve siyasal yapısı içinde çeşitli uygulamaları deneyerek bir model geliştirmiştir.

Gelişmiş ülkelerde din eğitimi alanı “dinî özgürlükler” içinde algılanmaktadır. Bunun sonucu olarak, devlet vatandaşın dinine karışmayı özgürlüğüne müdahale olarak algıladığı için, din eğitimi özel kesime yani ilgili dinin temsilcisi cemaatlere ve kurumlara bırakılmaktadır.

Türkiye, din eğitimi, vatandaşlar açısından bir “hak” ve devlet açısından bir “görev” olarak görmektedir. Anayasal tercih, din eğitiminin bir “özgürlükler” konusu değil, devlet tarafından yerine getirilmesi gereken bir “sosyal hak” olarak düzenlenmesi yönündedir. Anayasa uyarınca devlet, eğitimi bu arada din eğitimi de tekeline almaktadır. Din eğitimi, bir “hak” ve “görev” olarak düzenleyen, tercihini bu yönde yapan bir düzende, devlet, halkın din eğitimi taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. İşte bu anlayışın sonucu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı vardır ve devlet okullarında din öğretimi yapılmaktadır.

Türkiye okulda din dersi konusunda seçmeli ve isteğe bağlı gibi değişik yaklaşımları denemiş ve 1982 anayasasıyla bu dersi zorunlu hâle getirmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’nin zorunlu olması Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan en hayırlı işlerden biridir. Bu nedenle bu dersin zorunlu ders olmasından vazgeçilmesi de bu ülkeye ve insanımıza yapılacak en büyük kötülüklerden biridir.

2013 yılında 4+4+4 eğitim sistemiyle yeniden açılan imam hatip ortaokul ve liseleri, bazı kesimler tarafından en fazla tartışılan okul türlerindedir. Çünkü bu liselere gidenlerin eğitim talepleri ile bu okulların belki ilk başta açılış amaçları arasında bir uyumsuzluk vardır. İmam hatip ortaokul ve lisesi imam hatip ve Kur’an Kursu öğreticisi gibi din görevlisi yetiştirmek amacıyla açılmıştır. Ancak bireylerin dinî eğitim taleplerinin genel olarak eğitim

kurumlarında yeterince karşılanmamış olması, bu okullara yönelimin bir meslek sahibi olmanın yanında belki de daha fazla olarak dinî eğitim alma beklenti ve ihtiyacıdır.

Eğitim sistemimiz, seçmeli din dersleriyle, vatandaşların din eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayabilecek seviyeye gelmiştir. Ancak bunlardan da tatmin olmayan aileler, çocuklarını kötü etkilerden korumak ve dindar biri olarak yetiştirmek için imam hatip ortaokulu ve liselerine göndermektedir. Tarihî tecrübe içerisinde imam hatip okullarına olan ilginin artması, halkın bu okulları bir korunak olarak algılamasındandır.

Okullardaki seçmeli derslere rağmen ailelerin çocuklarını imam hatip okullarına göndermesi ilk bakışta halkın dine ya da dindarlığa olan ilgisi gibi görünmekle birlikte uzun vadede seçmeli din dersine olan ilgiyi azaltabilir. Çünkü imam hatip okullarına talep ne kadar artarsa artsın diğer okulların oranı yüksek olacaktır. Din eğitimine ilgili olan öğrencilerin imam hatip okullarında toplanması diğer okullardaki seçmeli din derslerine olan ilgi ve talebi azaltacak ve etkisiz hâle getirebilecektir.